

N:o 146.

Af Herr **E. Leijer**; Om ändring af 1, 37 och 41 §§ i Kongl. Förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 26 Augusti 1873.

Kongl. Förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin af den 26 Augusti 1873 bestämmer, i likhet med den förut gällande af den 21 Maj 1869, vid risk af böter:

- i § 1: att ingen får sälja bränvin till mindre belopp än 15 kannor, utan att han erhållit minuthandels- eller utskänkningsrätt;
 - i §§ 7 och 10: huru sådan rätt förvärfvas i stad;
 - i §§ 12, 14 och 23: huru å landet;
 - i §§ 7, 14 och 23: att antalet sådana rättigheter, och i vissa fall trakter, der de få idkas, skall af kommunalstyrelsen och Konungens Befallningshafvande bestämmas; och detta
 - i §§ 7 och 14: till och med med inskränkning för Konungens Befallningshafvande inom hvad kommunen önskar;
 - i § 22: att stället för sådan försäljning skall för magistrat eller kronobetjening uppgifvas, innan försäljningen företages;
 - i §§ 18 och 23: att vissa afgifter skola för dessa slags försäljningar erläggas; och
 - i § 24: att afgifterna skola till fördel för de orter, der rörelsen bedrifves, tillfalla landsting, hushållningssällskap och kommuner;
- men ingenstädes i hela författningen finnes ens en antydning, att någon handel med spritvaror till mindre belopp än 15 kannor, eller på flera än ett ställe får ske utan särskild förvärfvad rätt eller utan afgift till fromma för kommunen.

Lagstiftaren

Lagstiftaren synes mig genom dessa bestämmelser hafva, förutom annat, åsyftat, dels att öfverlåta åt kommunerna sjelfva att bestämman, om de vilja tillåta någon minuterung eller utskänkning af spritvaror inom kommunen och i sådant fall huru många och på hvilka ställen, samt dels att förekomma, att någon sådan handel derutöfver sker på annat ställe, utan kontroll eller utan afgift till fördel för kommunen; och jag hade haft den föreställning, som naturligtvis äfven varit lagstiftarens, att ofvannämnda §§ varit otvetydiga och tillräckliga för sitt åsyftade ändamål; men domaremakten — Hofrätt och Högsta Domstol — hafva visat sig hafva annan åsigt derom, såsom synes af följande:

Stadsfiskalen i Örebro, P. E. Andersson, instämde Handlanden C. E. Eklind med påstående, »att afnämaren hos Eklind munteligen framställt »begäran att få köpa viss spritvara till viss mängd och — sedan Eklind »till Stockholm afsändt skriftlig requisition, samt räkning å begärda varan, »utställd i vin- och spirituosabolagets i Stockholm namn, kommit afnämaren tillhanda, åtföljd af anmodan att betalningen derföre till Eklind »erlägga, bekommit varan i Örebro och betalningen derföre till Eklind »erlagt; samt när viss vara således blifvit begärd, aflemnad och betald, »köp vore i behörig ordning slutet och Eklind, såsom den der emottagit »requisitionen, anskaffat varan och uppburit betalningen, måste såsom »säljare anses.» Eklind blef i Örebro dömd efter § 41 Kongl. Förordningen den 21 Maj 1869, men anförde i Kongl. Svea Hofrätt besvär, hvori vin- och spirituosabolaget i Stockholm, såsom mellankommande part, instämde, och Kongl. Hofrätten yttrade i sitt utslag af den 19 Maj 1873: »att, som annat förhållande ej blifvit i målet ådagalagdt, än »att, på sätt Eklind uppgifvit, han på uppdrag af vin- och spirituosaaaktiebolaget, som enligt hvad upplyst vore å Rejmersholm i Brännkyrka »socken med vederbörligt tillstånd utöfvar minuthandel med spritdrycker, »i Örebro för bolagets räkning dels emottagit beställningar å spritdryck, »jemväl till mindre belopp än femton kannor, och dels, sedan bolaget »efter skriftlig underrättelse från Eklind om sådana beställningar öfver»sändt till köparne de af dem begärda spritvaror, uppburit betalningen »för desamma; alltså och då Eklind icke kunde anses genom vidtagande »af omförmälda åtgärder hafva föryttrat spirituösa drycker, blef, med »ändring af Rådhusrättens utslag, den mot Eklind förda talan ogillad» — och Kongl. Maj:t »fann ej skäl, att i Hofrättens utslag göra ändring.» — Konungens dom föll den 13 November 1873.

Häraf framgår, dels att den, som har försäljningsrätt i en kommun, kan, utan risk att af domstol bötfällas, genom ombud idka samma slags

handel äfven i andra kommuner, der han ej eger någon rättighet och ej erlägger någon skatt och der det författningsenligt bestämda antalet försäljningsställen redan förut finnes, dels ock att hans ombud ej heller löper någon risk vid att »emottaga requisition, anskaffa varan och uppbära betalningen.»

Låt oss söka framdraga konsekvenserna häraf.

Innan ofvannämnda dom föll, antager jag, att allmänna åsigten bland Sveriges i allmänhet så laglydiga befolkning var, att en dylik agenthandel var olaglig och att ensamt nämnda bolag icke drog i betänkande att, utan att besvara sig med anskaffande af rättigheter, anmälan till vederbörande myndighet och dylika omgångar, samt utan all kontroll för öfrigt, försöka genom sina agenter öfversvämma hela landet med sina varor, för hvilka de naturligtvis endast till ringa del betala skatt och för denna del ingalunda i någon af de många kommuner der varan förtryts, utan endast — i Brännkyrka.

Efter denna dom kan bolaget mera öppet och djerft uppträda och gör det troligen ock, att döma deraf, att blott två dagar efter domens datum en annons blef synlig i en småstad, hvori en bolagets agent förklarade att »han kan upptaga ordres å viner och spirituosa äfven i mindre partier än 15 kannor.»

Men konsekvenserna stanna nog ej dervid, utan man eger rätt antaga, att äfven andra minuthandlare, då de en gång få reda på, att det kan anses lagligt, komma att försöka sig med dylik agenthandel i andra kommuner, än der de förskaffat sig rättigheter och der de betala afgifter.

Yttersta och farligaste konsekvensen, enligt min uppfattning, blefve dock den, att denna agenthandel ej länge stannade vid minuthandeln, utan snart komme att sträcka sig till utskänkningen och det möjligen i en större och mera olycksbringande skala.

Jag finner nemligen intet skäl att anse det mindre lagligt för den, som eger utskänkningsrätt i en kommun, än för den, som har minuthandelsrätt, att t. ex. hålla en eller flera agenter i omliggande kommuner (kanske till och med i sådana, som lagligen beslutat, att ingen utskänkning finge ega rum inom kommunen); hvilka agenter kunde »emottaga requisitioner, anskaffa varor och uppbära betalning», och jag finner ej heller någon anledning att tro det vara svårare eller mindre lönande att anordna en daglig bränvinsskjuts, än en daglig mjölkskjuts, eller att låta mjölkskjutsen förvandlas till bränvinsskjuts på hemfärden; ja, jag tror till och med, att ett gångbud, lastadt med bränvinsflaskor, skulle löna sig bra.

En sådan laglig bränvinshandel vore visserligen en säker död för det olagliga lönkrögeriet, men nyttan deraf för respektive kommuner och deras befolkning är långt ifrån säker.

Att försök med ombudsutskänkning i ett par former redan skett, medan ännu allmänna meningen var, att de voro olagliga, vill jag anföra bevis på, men att denna utskänkingsrörelse kommer att nå en stor utsträckning, sedan vederbörande en gång hunnit få reda på, att domaremakten anser den laglig, torde ej tariffva bevis.

Länsman B. H. Lundqvist tilltalade vid Wadsbo Norra Häradsrätt Anders Larsson från Hofva »derföre att han skulle i November 1864 »mot penningar, som af flera personer sammanskjutits, inköpt ett större »parti bränvin och derefter fördelat detta mellan deltagarne i samman»skottet.» — Häradsrätten yttrade i sitt utslag: »att, enär Anders Larssons »åtgärd att uppköpa ett större parti bränvin och sedermera låta det» samma fördelas i kanne- och halfkannevis mellan flera personer mot »kontant betalning, icke kunde, ehvad betalningen för det sålunda ut» minuterade bränvinet erhållits före Anders Larssons inköp och ut» minutereringen, eller efteråt, annorlunda anses, än såsom minuthandel »med bränvin, hvartill Anders Larsson, som åtminstone i så måtto haft »vinst af företaget, att han fått deltaga i utsupandet af det bränvin, »som efter verkställd minuterering blifvit öfver, icke varit lagligen be» rättigad, dömdes Anders Larsson i förmåga af 3 och 41 §§ i förord» ningen den 18 December 1863 att för olofflig minuthandel med bränvin »böta — — — —»

Hofrätten utlät sig genom utslag den 25 April 1865: »att, som »annat förhållande ej vore ådagalagdt, än det Anders Larsson erkänt, eller »att han den 12 November 1864 efter det Anders Larsson och åtskilliga »andra personer sammanskjutit penningar till inköp af 15 kannor bränvin »tillhandlat sig detta parti, hvarefter en hvar af deltagarne af det så» lunda inköpta bränvinet tagit hvad mot hans sammanskott svarat och »något bränvin, som vid fördelningen blifvit öfver, förtärts af Anders »Larsson och öfrige tillstädesvarande; alltså och då Anders Larssons »nämnda förfarande icke vore att hänföra till sådan fördelning af såldt »bränvin, som det enligt 3 § af ofvanberörda förordning vore säljare för» bjudet att vidtaga, pröfvade Hofrätten rättvist att, med upphäfvande af »Häradsrättens utslag, Anders Larsson från all påföljd af åtalet befria» — hvilken dom stadfästades i Högsta Domstolen den 24 November 1865.

I Wisby begärde en källarmästare förlidet år rättighet att under sommaren till badgästers och andre resandes nytta få servera spritvaror, förutom å sin källare äfven i en trädgård, à la Tivoli, belägen några

hundra alnar ifrån källarlokalen, men fick afslag först af Konungens Befallningshafvande och sedan af Kongl. Maj:t, men detta hindrade ingalunda, att hvem som ville, till och med magistratens och landtstatens tjenstemän kunde der få sitt glas punsch eller sin toddy under hela sommaren, på det sätt, att penningar lemnades till kyparne, som, sedan lära ha anskaffat varan från den närbelägna källaren och derpå serverade den.

Mellan detta sätt att gå till väga och det i örebromålet omnämnda, finnes ingen annan egentlig skilnad än den, att i ena fallet får man lof att gifva ombudet pengar att köpa för och i det andra får man kredit tills man fått varan, men i båda fallen har bränvinsförsäljaren den artigheten, att på sin egen bekostnad hålla ombud till hands för kunderna.

En sådan bränvinshandel utan bestämda lokaler, utan kontroll och utan afgift till kommunen (hvilka bestämmelser snart nog komma att blott qvarstå i författningen såsom en tom bokstaf) och som dessutom utan begränsning kan svälla ut till hvilka dimensioner som helst, skall leda till att i en framtid uppstår en bränvinsagent — husbehofsagent kunde han kallas — eller en legaliserad lönkrog i hvarje stuga, fullt jemförliga i antal och skadlighet med »husbehofsbränningen» och »småpannorna» på sin tid.

Att en sådan bränvinshandel skulle stå i öfverensstämmelse med lagssiftningsens anda och syfte läser väl dock ingen vilja allvarsamt påstå, ehuru ej heller något klander kan drabba domaremakten, derför att merberörda handel, ehuru åtalad, fått ostraffadt fortgå. Felet måste således bero på en lucka i sjelfva författningen och, äfven om man, som jag, önskar och hoppas snart få se hela bränvinslagstiftningen fotad på andra än nu gällande grunder, måste man dock önska denna lucka fylld så skyndsamt som möjligt, för att förekomma nu antydda missbruks inrotande, ej blott till skada i allmänhet, utan äfven särskildt till skada för en förändrings genomförande.

De så kallade ölstugorna och vinförsäljningsställena, som äro vida mindre bundna af författningar, än bränvinsförsäljningsställena, tyckas äfven i allmänhet vara vida mindre bevakade af polis, så att klagan öfver dem börjar blifva allt mera allmän. Ja, på somliga ställen äro de mycket sämre ansedda än bränvinsutskänkningsställena. Fråga är, om ej tiden vore inne att flytta dem in under bränvinsförordningen, men jag känner mig dock ej manad väcka förslag derom. Jag vill blott föreslå, att en
bestämd

bestämd gräns uppdrages emellan hvad som skall anses för spirituös dryck och hvad för så kallad »icke spirituös dryck».

Ett bolag, som i sin priskurant berömmar sig af att »redan under första året af sin verksamhet hafva kunnat omsätta viner och spirituosa »till ett belopp af mera än tre millioner riksdaler (»hvilket torde vara», heter det, »det största omsättningsbelopp, som en svensk affär någonsin ernått») och som äfven tillkännager att det har »kommissionslager eller agenter i alla Sveriges städer» och således bör kunna antagas hafva stort inflytande på konsumtionen i landet, annonserar i sin priskurant *körsbärsvin* till R:dr 2: 75 och billigast till R:dr 1: 75 per kanna, men tillägger: »Allt körsbärsvin tillverkas af oss sjelfva och dess värde och pris beror »på den alkoholhalt och sötma detsamma besitter. Derest någon önskar »andra kvaliteter än de ofvannämnda, kunna sådana erhållas om prof »insändes på den vara som åstundas. Då vårt billigaste körsbärsvin »håller 15 proc. alkohol och öfver 10 procent sötma, kan genom tillsats »af vatten billigare vara deraf åstadkommas.»

Häraf följer otvetydigt, att då »priset beror på alkoholhalt och sötma» och »det billigaste håller 15 procent alkohol och öfver 10 procent sötma» skall det, som kostar 2 R:dr 75 öre, hålla öfver 23,5 procent alkohol (sötman torde ej vara särdeles olika). Men, »derest någon önskar andra kvaliteter — — — — kunna sådana erhållas», heter det; och mot den förklaringen: »Att detta vårt program skall blifva af oss hållet, våga vi försäkra», finns ingen anledning betvifla, att verkligen ett vida starkare körsbärsvin kan fås af hvem som så önskar.

Då emellertid vanlig punsch, som ofta ej uppnår mera än 24 procent, drar en dryg skatt, synes mig rättvisan fordra, att en gräns bestämmes, öfver hvilken körsbärsvin och dylikt ej får förblifva skattefritt, hvilket dessutom torde i mera än ett hänseende lända det allmänna till gagn.

Skulle dertill nämnda bolag härigenom komma litet närmare sitt hopp, att dess »etablerande bör kunna medföra nytta, så väl för konsumenterna, som för landet», så finnes ju intet ondt i det.

Riktigast torde dock vara, att så kalladt körsbärsvin, så kalladt Grand vin de liberté, och dylikt lika så väl som punsch, sattes helt och hållet under bränvinsförordningen, helst som de oftare än punsch göras af sprit; men jag öfverlemnar åt Utskottet att derom bestämma och yrkar här blott, att en gräns bestämmes i afseende på den sprithalt, öfver hvilken de skola behandlas såsom bränvin.

På grund af ofvananförda föreslår jag,

att Kongl. Maj:ts nådiga Förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller disti-

lerade spirituösa drycker den 26 Augusti 1873 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 1.

Mom. 1. Bränvin må ej till mindre belopp än 15 kannor säljas af annan än den, som enligt § 2 eller 4 dertill berättigad är; och ej må det af denne, sjelf eller genom ombud, till detta mindre belopp försäljas inom andra kommuner, än der rättigheter äro lagligen förvärfvade eller på flera ställen, än afgifter erläggas för.

Mom. 2. Ej heller må någon uppträda såsom allmänt ombud för bränvins anskaffande från bränvinshandel, inom eller utom kommunen — vare sig stads- eller landskommun.

§ 37.

Med undantag — — — — — tillagade; deri inberäknade konstgjorda eller med sprit blandade så kallade viner, som i sprithalt uppgå till 15 procent eller derutöfver.

§ 41.

Den som — — — — — rättighet, eller som eljest bryter mot § 1, eller som, på sätt i § 3 sägs, — — — — — med ett år.

Förbrytaren — — — — — bör.

Dessutom — — — — — förbrytaren.

Har — — — — — 30 R:dr.

Stockholm den 28 Januari 1874.

Ernst Leijer.